

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ

Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей [1] (далі – Конвенція) укладена 25 жовтня 1980 р. у м. Гаага. Конвенція набула чинності для України 1 вересня 2006 р.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2006 р. № 952 «Про виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» (далі – Постанова) [2] затверджено порядок виконання на території України Конвенції.

Головною її ідеєю є те, що інтереси дітей – це найважливіше у справі турботи про них, цілком – надати дітям захист у міжнародному масштабі від шкідливих наслідків їхнього незаконного переміщення або утримування, створити процедури для забезпечення їхнього негайного повернення до держави постійного проживання, а також забезпечити захист прав доступу.

Фундаментальний принцип Конвенції – необхідність припинити правопорушення, що є міжнародним викраденням, застосувати превентивні заходи щодо унеможливлення тривалого характеру зазначених дій.

Конвенція застосовується до будь-якої дитини, що постійно проживає, наприклад, в Україні безпосередньо перед вчиненням акта порушення прав піклування або доступу. Її застосування припиняється, коли дитина досягає віку 16 років.

Відповідно до ст. 1 цілями цієї Конвенції є: забезпечення негайного повернення дітей, незаконно переміщених до будь-якої з Договірних держав або утримуваних у будь-якій із Договірних держав; забезпечення того, щоб права на опіку і доступ, передбачені законодавством однієї Договірної держави, ефективно дотримувалися в інших Договірних державах.

Переміщення або утримування дитини розглядаються як незаконні, якщо: 1) при цьому порушуються права піклування про дитину, що належать будь-якій особі, установі або іншому органу, колективно або індивідуально, згідно із законодавством держави, у якій дитина постійно мешкала до переміщення або утримування; 2) та у момент переміщення або утримування ці права ефективно здійснювалися, колективно або індивідуально, або здійснювалися б, якби не переміщення або утримування.

«Права піклування» включають права, пов'язані з піклуванням будь-якої особи про дитину, і, зокрема, право визначати місце проживання дитини, а «права доступу» – право переміщення дитини на обмежений час у місце інше, ніж місце її постійного проживання.

Договірна держава визначає центральний орган для виконання функцій, покладених Конвенцією на такі органи. Відповідно до Постанови функції центрального органу в Україні виконує Міністерство юстиції України (далі – Мін'юст) безпосередньо та через територіальні управління юстиції і вживає всіх заходів для забезпечення повернення дитини і виконання інших положень Конвенції.

Фізична або юридична особа (заявник), яка має право на опіку (піклування) над дитиною, може звернутися до Мін'юсту або центрального органу будь-якої іншої держави, що є Стороною Конвенції, із заявою про сприяння поверненню дитини, незалежно від напрямку її вивезення (переміщення) з-за кордону на територію України чи з території України за кордон, та заявою про забезпечення реалізації права доступу до дитини.

Для України Стороною Конвенції вважається тільки та держава, що визнала приєднання України до Конвенції або приєднання якої до Конвенції визнано Україною відповідно до ст. 38 Конвенції.

Однак відповідно до ст. 27 Конвенції, якщо очевидно, що вимоги цієї Конвенції не виконані, або що заява є іншим чином недостатньо обґрунтованою, центральний орган не зобов'язаний приймати заяву. У такому випадку він негайно інформує про причини цього заявника або центральний орган, через який була подана заява.

Повернення дитини повинно бути здійснене протягом двох місяців з моменту набрання законної сили рішенням суду України про повернення, а у разі примусового виконання рішення суду в установленому законодавством порядку.

Ця Конвенція не перешкоджає жодній особі, установі або органу, що заявляє про порушення прав піклування або доступу, прямо звернутися до судових або адміністративних органів будь-якої Договірної держави, на основі положень цієї Конвенції або на іншій основі.

Свідченням ефективності запропонованого Конвенцією механізму є також те, що її державами-учасницями є вже 126 країн світу (за винятком мусульманських держав). Це країни Європейського Союзу,

Латинської Америки, США, деякі країни колишнього СРСР (Білорусь, Грузія, Латвія, Литва, Молдова, Узбекистан, Туркменістан). У багатьох випадках Конвенція є єдиною правовою підставою для звернення до компетентних органів за кордоном із передбаченими Конвенцією заявами про повернення дитини або про забезпечення права доступу до неї.

Конвенція створює просту й ефективну процедуру для забезпечення повернення дітей, протиправно вивезених або утримуваних на території іноземної держави, до держави їх постійного місця проживання.

Відповідно до цілей її суть полягає в тому, що один із батьків (або будь-яка інша особа, якій належать права піклування про дитину) не має права одноосібно приймати рішення про зміну місця проживання дитини або переміщення дитини на необмежений час в інше місце, зокрема, вивозити її в іншу державу або не повертати дитину до держави її постійного проживання.

За наявності зазначених вище обставин на підставі положень Конвенції дитину необхідно негайно повернути до держави її постійного проживання для того, щоб компетентний орган саме цієї держави прийняв рішення про визначення місця проживання дитини та участь у її вихованні батьків (інших осіб).

Механізм Конвенції такий: у разі встановлення незаконності переміщення або утримання, та якщо минуло менш ніж 12 місяців до початку судового провадження, викрадені діти мають бути негайно повернені (ст. 112).

Разом із тим презумпція на користь повернення не є абсолютною, оскільки можна послатися на деякі винятки, та, у разі їх підтримки, це надасть суду певну обмежену свободу діяти на власний розсуд щодо прийняття або не прийняття рішення про повернення.

Конвенція містить вичерпний перелік обставин, за наявності яких суд має право відмовити у поверненні дитини до місця постійного проживання. Зокрема, якщо під час розгляду справи суд виявить, що:

- особа, установа або інший орган, які мають піклуватися про дитину, фактично не здійснювали права піклування на момент переміщення або утримання (ст. 13 (1) а);
- особа, установа або інший орган, що мають піклуватися про дитину, дали згоду на переміщення або утримання, або згодом дали мовчазну згоду на переміщення або утримання (ст. 13 (1) а);
- існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку (ст. 13 (1) б);
- дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку (ст. 13 (2)).

Статтею 3 Європейської конвенції про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р. [3] передбачено, що дитині, яка внутрішнім законодавством визнається такою, що має достатній рівень розуміння, під час розгляду судовим органом справи, яка її стосується, надаються такі права, здійснення яких вона може вимагати: а) отримувати всю відповідну інформацію; б) отримувати консультації та висловлювати свою думку; в) бути проінформованою про можливі наслідки врахування цієї думки та про можливі наслідки будь-якого рішення; г) з моменту переміщення пройшло більше року і дитина прижилася у новому середовищі (ст. 12 (2)).

Необхідно звернути увагу, що обов'язок доведення наявності підстав у поверненні дитини Конвенція покладає на особу, яка вчиняє протиправне вивезення або утримання дитини.

Відповідно до зобов'язань за Конвенцією суд повинен швидко ухвалити рішення про повернення дитини, якщо вона:

- має вік менш ніж 16 років;
- має постійне місце проживання у Державі – учасниці Конвенції;
- була неправомірно переміщена до Договірної Держави або утримується у ній;
- жоден із шести винятків, передбачених Конвенцією, не був доведений відповідачем.

На основі змісту Конвенції вбачається, що для прийняття рішення про повернення дитини суду важливо встановити, що:

- дитина постійно проживала в Державі-Учасниці безпосередньо перед переміщенням або утриманням (ст. 3 а);
- переміщення або утримання дитини було порушенням прав на Опіку або піклування згідно з законом тієї Держави (ст. 3 б);
- заявник фактично здійснював такі права на опіку на час переміщення або утримання дитини, або здійснював би такі права, якби не переміщення або утримання.

Прийняття рішення про повернення дитини до місця постійного проживання не ставить крапку на вирішенні цього спору, оскільки рішення підлягає виконанню на підставі Закону України «Про виконавче провадження» [4] та норм Конвенції.

Складнощі з виконанням судових рішень пов'язані з двома основними причинами: 1) Конвенція замало або взагалі не регулює питання виконання і це покладається переважно на національне законодавство; 2) у багатьох Державах – Сторонах Конвенції відсутні або не були прийняті адекватні кроки для узгодження процедури виконання із вимогами Конвенції, зокрема ст. 7.

Різноманітний характер обставин, за яких трапляються вивезення та утримування дітей, вимагає відданості, енергії, ініціативності та більшого сумління для того, щоб забезпечити виконання завдань Конвенції.

Відповідно до ст. 26 Конвенції не передбачено сплати Мін'юстом та його територіальними органами будь-яких зборів у зв'язку з поданням заяви, платежів з боку заявника на відшкодування витрат, пов'язаних із розглядом заяви у суді, крім відшкодування витрат у зв'язку з поверненням дитини.

8 липня 2011 р. Верховною Радою України прийнято Закон «Про судовий збір» [5], яким передбачено, що судовий збір не справляється за подання заяви про захист прав малолітніх чи неповнолітніх осіб у разі, якщо представництво їх інтересів у суді відповідно до закону або міжнародного договору, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, здійснюють Мін'юст і/або органи опіки та піклування або служби у справах дітей (пп. 14 п. 2 ст. 3).

Таким чином, при поданні позовної заяви про захист прав неповнолітніх осіб у разі, якщо представництво їх інтересів у суді здійснюють Мін'юст або його територіальні органи, судовий збір не сплачується.

Разом із тим у випадку звернення до суду із зазначеним позовом інших заінтересованих осіб судовий збір сплачується на загальних підставах, виходячи зі ставок судового збору, встановленого за подання до суду позовної заяви немайнового характеру.

Стаття 157 Цивільного процесуального кодексу України [6] визначає загальні строки розгляду справ, а саме: протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, у виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більш як на 15 днів.

Стаття 11 Конвенції однозначно вказує на те, що рішення у справі повинно бути ухвалене протягом 6 тижнів із дати початку процедур. Стаття 13 містить вичерпний перелік обставин, за яких суд (інший адміністративний орган) має право відмовити у поверненні дитини до місця постійного проживання (про що вже йшлося раніше).

Крім того, суд може відмовити у поверненні дитини, якщо це суперечить основоположним принципам запитуваної держави в галузі захисту прав людини й основних свобод (ст. 20) або з моменту переміщення минуло більше року і дитина прижилася у новому середовищі (ст. 12).

Використані джерела

1. *Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_188.
2. *Про виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей* : постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2006 р. № 952 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/952-2006-%D0%BF>.
3. *Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_135.
4. *Про виконавче провадження* : Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
5. *Про судовий збір* : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3674-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.
6. *Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р.* № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

Юхта О. Г. Сутнісні характеристики та застосування Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей

У статті описано механізм застосування Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2006 р. № 952, якою затверджено порядок виконання на території нашої держави цього документа.

Ключові слова: незаконне переміщення дітей, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, повернення дитини до місця постійного проживання.

Юхта О. Г. Сущностные характеристики и применение Конвенции о гражданско-правовых аспектах международного похищения детей

В статье описан механизм применения Конвенции о гражданско-правовых аспектах международного похищения детей в соответствии с постановлением Кабинета Министров Украины от 10 июля 2006 г. № 952, которым утверждён порядок выполнения на территории нашего государства этого документа.

Ключевые слова: незаконное перемещение детей, Конвенция о гражданско-правовых аспектах международного похищения детей, возвращения ребенка к месту постоянного проживания.

Iukhta O. The essential characteristics and applying the Convention on the civil aspects of international child abduction

This article describes the mechanism of applying of Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction according Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 10.07.2006 № 952, which approved the procedure of execution on the territory of Ukraine Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction.

Key words: illegal movement of children, the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, the return of the child to the place of residence.

УДК 341.1/8

*Olena Mykolaivna Tsaritelli,
graduate of Odessa I. I. Mechnikov
National University
department of general legal
disciplines and international law*

**INTERNATIONAL STANDARDS IN THE FIELD
OF PERSONAL RIGHTS AND FREEDOMS**

The main purpose of human rights is ensuring the individual capabilities of each person. The State recognizes the independence and autonomy of the individual, ensuring the inviolability of a certain sphere of relations, which can not be a subject of its claims. These rights are intended to protect the space where there are private interests. The state can no longer perform a passive role, but abstain only from interfering in the private sphere of the individual's interests. There is a need to contribute the realization of individual rights, drawn up in the idea of the state service to individual interests and the right, the duty to protect the freedom of the individual, provided that adequate protection is guaranteed for the public interest.

Human rights occupy a leading place in the modern world. It is impossible to overestimate their role in the construction of any civilized and civil society. The world practice shows that the democratization of the society is impossible without effective protection and real security, basic human rights and freedoms. Most countries have adopted a policy aimed at ensuring real human rights as a constitutional basis for renewal and progress. The people's spiritual potential belongs to their great natural and technical resources, the strong international links are increasing and give confidence in the gradual creation of conditions for democratic development and respect for human rights. In the modern world the system of international legal instruments of universal and regional human and citizen's right consists of more than 1 000 documents. The vast majority of them are international legal documents of the UN [1, p. 4]. In addition to the array of the universal nature of the documents, it is actively forming an array of regional security systems and protection of human rights. The most developed today are the European, American and African human rights protection system. In accordance with common practice, each State which has ratified international legal instrument requires to include its provisions in their national legislation. As you know, this process is called «implementation» in the legal science. It should be noted that this problem is discussed by scientists for a long time, moreover there are several different approaches to this problem in recent years.

While writing the article we used such authors as A. Zibaylo, I. Lukashyk, V. Kartashkina, G. Luparev, A. Movshan, G. Antipova and so on.

The purpose of this study is to build the most complete and comprehensive study of the legal nature of the personal rights and to determine their place in the system of human rights and freedoms in general. The main purpose of this study is to address theoretical issues related to the implementation of the universally recognized standards of basic individual rights and freedoms in the national laws of the countries from the standpoint of public international law, the identification of scientific and theoretical and practical aspects of the problem. Based on the goal, we have the following tasks: to clarify the classification of individual rights and freedoms, to analyze the emergence and development of the institute of international human rights law in the system of public international law, define the notion of international legal standards of personal rights and freedoms, their structure and content, to identify features of the functioning of the mechanism of implementation of international law norms of national legal systems [2, p. 87].

On the characterization of individual human rights and freedoms can be used two ways: natural law, which is based on the idea of natural origin for individual rights and freedoms the essence of which is to establish the state derived from the nature of the rights. Natural law is an abstract category, but has a profound legal meaning. In fact, it is a moral ideal for civil society, each of its members and the constitutional state. However, securing individual rights and freedoms in the positive law guarantees the protection and defense arising from the natural law, human rights and freedoms [3, p. 5].